

ULUSAL FÜZE SAVUNMA SİSTEMİ (NMD) ÇİN'İ RUSYA'YA YAKINLAŞTIRABİLİR Mİ?

Erkin EKREM*

The military balance between supreme powers caused serious conflicts especially during the cold war period. With the collapse of the USSR and the bipolar world order, the military balance has also drastically changed. Nowadays, the military power of the USA and its new National Defense System (NMD) seems to cause an opposition from the Russian Federation, whose military power is relatively weaker than the USSR China, which is trying to be one of the super powers against the USA, also opposes the NMD. In this article, the views of the Russian Federation and China against the National Defense System of the USA and their arguments are discussed.

A: ABD NMD'nin Konuşlandırılmasında Kararlı

60'lı yılların başında ABD Başkanı Kennedy, "Kim uzaya hakim olursa, o dünyayı kontrol altına alır" demişti. ABD, o zamandan başlayarak uzay çalışmalarını başlatmıştır. Ronald Reagan döneminde ise Stratejik Savunma Planı Teklifi adı altında (Strategic Defense Initiative-SDI) füzelere karşı savunma planı ortaya koyulmuştur. 23 Mart 1983 tarihinde beyan edilen bu planda "Nükleer balistik füzelerin tehdidine nihai çözüm getirme, ülkenin uzun vadeli hedefi olacaktır. ABD stratejik savunma peşindedir, nihai hedefimiz caydırıcı politikamızı tamamen bırakmak değil, savunma gücüyle caydırıcı gücü artırmaktır" denilmekteydi. Basında "Yıldız Savaşı Planı" olarak adlandırılan bu plan, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle durdurulmuş ancak George Bush, Körfez Savaşı'nda bazı ülkelerin stratejik füzeler bulundurması nedeniyle, bu planı tekrar gündeme getirmiştir. Uluslararası strateji uzmanları tarafından "Küçük Yıldız Savaşı Planı" olarak adlandırılan bu plan, TMD (Theater Missile Defenses),¹ NMD (The National Missile Defense) ve GMD (Global Missile Defense)² adlı üç sistemden oluşmaktadır. ABD özellikle kendi topraklarını ve halkının savunmasını sağlaya-

* Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi; Uzak Doğu-Pasifik Masası; Araştırmacı

¹ TMD programı için bakınız <http://www.acq.osd.mil/bmdo/bmdolink/html/tmd.html>

² NMD için bakınız <http://www.acq.osd.mil/bmdo/bmdolink/html/nmd.html> ve <http://www.acq.osd.mil/bmdo/bmdolink/html/nmd.html>

Avrasya Dosyası, Rusya Özel, Kış 2001, Cilt: 6, Sayı: 4, s. 121-140.

.....
 •••••
**1993'te yeni seçilen
 ABD Başkanı Clinton,
 ABD'nin stratejik
 savunmasında belirlenen
 temel hedeflere göre kısa
 mesafeli füze saldırısına
 karşı bölgesel savaşlar
 için füze savunma
 sisteminin (TMD)
 geliştirilmesini ve
 konuşlandırılmasını
 amaçlamaktaydı.**
 .....

cak olan NMD sistemine önem vermektedir. Bu nedenle Alaska ile Hawaii de dahil olmak üzere ABD topraklarında toplam altı yerden havaya karşı füze savunma kalkanı oluşturulması düşünülmüştür. Toplam 750 anti-füzenin ABD'ye gelecek bir füze saldırısına karşı konuşlandırılması planlanmıştır. Bu planda, üslerden ABD'ye gelen füzelerin imha sistemi, üs radar sistemi ve komuta kontrol sistemi olarak üç bölümlü bir araştırmanın yapılması amaçlanmıştır. 1993'te yeni seçilen ABD Başkanı Clinton, ABD'nin

stratejik savunmasında belirlenen temel hedeflere göre kısa mesafeli füze saldırısına karşı bölgesel savaşlar için füze savunma sisteminin (TMD) geliştirilmesini ve konuşlandırılmasını amaçlamaktaydı. Yine bu hedeflere göre "Yeni muhtemel tehdide karşı stratejik savunmanın ağırlığı ABD topraklarının korunması için ülkeyle sınırlı füze sisteminin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmalıdır; ABD'nin füze savunma alanlarındaki üstünlüğünü korumak için daha ileri teknolojiye dayalı stratejik savunma silahlarının araştırılmasına ciddi destek verilmeli ve gerektiğinde derhal kullanılabilmelidir. Clinton döneminde NMD, Ekim 1999, 18 Ocak 2000 ve 8 Temmuz 2000 tarihlerinde denenmiştir. Ancak ilk deneme başarılı olsa da, diğer ikisi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1 Eylül 2000 tarihinde, ABD Başkanı Clinton, Rusya, Çin ve bazı AB ülkelerinin karşı çıkması ve NMD'nin bir süre daha teknik incelemeye ihtiyaç duyması nedeniyle NMD'nin denenmesini geçici olarak durdurmuş, ancak NMD ile ilgili araştırmaları ABD Savunma Bakanlığı'na sevk etmiştir. Böylece bu hareketiyle Clinton, NMD'nin araştırılması ve konuşlandırılmasını gelecekteki yeni ABD başkanına bırakmıştır.

Cumhuriyetçi Parti Başkan adayı George W. Bush, ülke güvenliğinin ve dış politikasının bir parçası olarak,³ öteden beri NMD'nin konuşlandırılmasına sıcak bakmıştır.⁴ Bush seçildikten sonra 27 Ocak

³ "Will George Bush Change America's Foreign Policy as Much as He Said He Would?", *The Economist*, Jan 4th 2001; "America Needs a Design for Foreign Policy", *The Economist*, Sep 28th 2000; "Don't Rush Into Missile Defences", *The Economist*, Jun 1st 2000;

⁴ David Stout, "Rumsfeld Says Bush Will Go Ahead With Missile Defense", *New York Times*, January 26, 2001; R Spring, "Establishing the National Priority on Missile Defense" *The Heritage Foundation* (Background), <http://www.heritage.org/library/excmemo/em710.html>, No. 710, January 16, 200.

2001 tarihinde Washington, bütün dünya kamuoyuna NMD konusunda kararlılığını bir daha ilan etmiştir.⁵ Bush hükümetinin Başkan Yardımcısı Dick Cheney, ulusal güvenlik sorumlusu Condoleezza Rice, Dışişleri Bakanı Colin L. Powell ve Savunma Bakanı Donald H. Rumsfeld, NMD'nin ABD topraklarına konuşlandırılacağını ve bu kararın değişmeyeceğini vurgulamışlardır.⁶ Öteden beri NMD'ye karşı çıkan Almanya, Fransa ve İtalya gibi AB ülkeleri ile Rusya ve Çin, Bush hükümetinin bu tutumunu, ciddi bir biçimde eleştirmişler ve bu sistemin uygulanmasını engellemeye çalışmışlardır. Bu eleştiriler aşağıda belirtilmiş konulardan ibarettir: 1) ABD kendi ülkesini koruma altına alarak güvenliğini sağlarken, başka ülkelerin egemenliği ve milli çıkarlarını bir nevi tehdit altında bırakmaktadır. 2) Küresel silahlanma yarışı yaratılmakta; bu yarış ise küresel stratejik dengeyi bozmaktadır. 3) Uzayda askeri güç konuşlandırılması hızlandırılmaktadır. 4) En önemlisi 1972'de ABD-Sovyet Rusya arasındaki Anti Balistik Füze anlaşmasını (ABM)⁷ hiçe saymaktadır. Bu eleştirilere karşı ABD Dışişleri Bakanı Powell ile Savunma Bakanı Rumsfeld, ABD'nin tek tarafı olarak ABM'den çekilmesinin mümkün olduğunu ve ABM'in şu anda dağılmış Sovyet Rusya ile yapıldığını, dolayısıyla tarihte kaldığını ifade etmişlerdir. Ancak ABD bu sistemi yerleştirme konusunda AB de dahil Japonya ve Güney Kore gibi müttefik ülkelerle ve ayrıca Rusya ve Çin gibi nükleer füze gücüne sahip ülkelerle müzakere ederek uygun bir yolunu bulacağına söz vermiştir.⁸

3-4 Şubat 2001'de Münih'te gerçekleşen uluslararası güvenlik politikası yıllık toplantısı ABD'ye müttefik ülkelere bu sistem hakkında açıklık getirme fırsatı yaratmıştır. Bazı AB ülkeleri, dünya güvenliğini sağlayan ABM anlaşması bozulunca, dünyadaki silahlanma yarışının kızışacağını, özellikle ABD-Rusya arasındaki bu yarışın AB'nin güvenliğini tehdit edebileceğini düşünmektedirler. AB'nin iddiasına göre, NATO ülkelerinin savunması bir bütündür. Bu nedenle ABD'nin kendi başına NMD sistemiyle kalkan oluşturması AB'nin güvenliğini göz ardı

⁵ Mike Allen, "Bush Affirms Defense Plans", *Washington Post*, January 27, 2001, Page A10; Steven Lee Myers, "Bush Repeats Call for Arms Reduction and Missile Shield", *New York Times*, January 27, 2001; "Bush Sheds Brief Light on His Foreign Policy", <http://www.iht.com/articles/8870.html> January 27, 2001.

⁶ "No Honeymoon Likely for New President's Foreign Policy Team", *New York Times*, January 20, 2001. Ayrıca bakınız ABD'nin önde gelen thinktank kuruluşu olan Brookings Institution'un uzmanları James Lindsay ve Michael O'Hanlon tarafından hazırlanan rapor: "Defending America: A Plan for a Limited National Missile Defense", *Policy Brief*, No.70, February 2001, <http://www.brook.edu/comm/policybriefs/pb070/pb70.htm>.

⁷ ABM için bakınız <http://www.fas.org/nuke/control/abmt/>

⁸ Mike Allen, "Bush Affirms Defense Plans", *Washington Post*, January 27, 2001, Page A10; Thomas E. Ricks, "Rumsfeld Defends Missile Shield To Apprehensive Allies in Europe", *Washington Post*, February 4, 2001; Page A24.

etmek anlamına gelmektedir. Ayrıca maliyeti yüksek olan bu sisteme dahil edilecek AB ülkeleri bu masraftan çekinmektedir. Üstelik AB bu sisteme dahil edilirse, sistem AB'nin kendi ordusunu oluşturmaya engel teşkil edecektir.⁹ Toplantıya iştirak eden ABD Savunma Bakanı Rumsfeld ise bu konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Rumsfeld'e göre, ABD kendi halk ve ordusunu korumak için NMD'nin konuşlandırılmasını istemektedir, çünkü Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana dünyanın güvenlik ortamı büyük ölçüde değişmiştir. Bu nedenle NMD'nin konuşlandırılması silahlanma yarışını artırmamakta, aksine şu anda görünen potansiyel tehditlere karşı caydırıcı rol üstlenmektedir. Rumsfeld, bu sistemin Rusya'ya karşı değil, bazı serseri devletler için olduğunu, silahlanma yarışına karşı oluşturulan korku psikolojisinin Soğuk Savaş döneminin ürünü olduğunu vurgularken NMD'nin sınırlı bir sistem olduğunu, dolayısıyla Rusya gibi büyük nükleer güce sahip olan ve dolayısıyla caydırıcı değeri olan Rusya'yı tehdit edemeyeceğini belirtmiştir. Müttefik Avrupa ülkelerinin NMD'nin neden olacağı ABD ile Rusya ve Çin arasındaki çatışma olasılığı endişesi Rumsfeld'e göre abartılı bir iddiadır. Ayrıca NMD sistemi genişletilecek ve böylece müttefik ülkeleri de balistik füzelere karşı savunulacaktır. Bu nedenle, ABD bu sistemi uygulama aşamasında muhakkak müttefik ülkelerle müzakerelere edecektir. Rumsfeld'in bu açıklamaları Almanya başta olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri tarafından inandırıcı bulunmamış olsa da AB ve NATO üst düzey yöneticileri ABD ile fikir birliği içinde olduklarını söylemişlerdir. NATO Genel Sekreteri George Robertson, ABD'nin bu konuda ciddi olduğunu ve sistemin gerçekleşmesinin artık zamana bağlı olduğunu vurgularken, Avrupa ülkelerinin bu sisteme daha ciddi bakmasını istemektedir. AB dış politikası yüksek temsilcisi Solana ise, ABD'nin bu sistemi yerleştirmeye hakkı olduğunu, bugünkü dünyanın artık iki kutup ortamı içinde olmadığını, dolayısıyla ABM Anlaşması'nın önemli olmasına rağmen, İncil olmadığını ifade etmiştir.¹⁰

.....
**Müttefik Avrupa
 ülkelerinin NMD'nin
 neden olacağı ABD ile
 Rusya ve Çin arasındaki
 çatışma olasılığı endişesi
 Rumsfeld'e göre abartılı
 bir iddiadır.**
 .....

⁹ "Ou-Mei Weihe Zai NMD Shang Nao Bieniu (Avrupa-Amerikan Neden NMD'de Anlaşmıyorlar), *Jiefang Ribao* (Azatlık Gazetesi) Şanghay, 5 Şubat 2001.

¹⁰ Pan Xun, "ABM Fei Shengjing, Mei You Quan Bushu NMD (ABM İncil Değildir, ABD NMD'yi Konuşlandırma Hakkı Vardır)", *The China Times*, 7 Feb., 2001. Ayrıca bakınız "NATO Chief Praises Bush for 'Missile Defense' Shift", *Reuters*, Mar 09, 2001; David R. Sands, "Shadow official backs missile shield guarding NATO", *Washington Times*, February 15, 2001

Bush hükümetinin NMD sistemi hakkındaki bazı düşünceleri Clinton hükümetinden farklıdır. Bush hükümeti düşman füzelerinin daha havalandığı anda vurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunu gerçekleştirmek için, anti füze üslerinin deniz ve uzayda oluşturulması gerekmektedir. Bu sistem geniş bir alanı kapsamaktadır ve sistemin oluşturulması uzun zaman alacaktır. Öte yandan ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in Münih toplantısındaki konuşmalarında NMD'nin gerekçesi de daha farklıdır. Clinton döneminde NMD'nin konuşlandırılmasının nedeninin Kuzey Kore, İran ve Irak gibi serseri devletlerin saldırısına karşı olduğu belirtilmektedir. Ancak bu söylem pek inandırıcı gelmemekle birlikte bir çok yaptırım yöntemi arasında ABD bu sistem üzerinde ısrarla durmaktadır. Rumsfeld'in konuşmaları ise daha gerçekçi görünmektedir: NMD, ABD'nin savunma planının bir parçasıdır, ABD'ye düşman ülkelere yöneliktir. Rusya ile Çin'i bu sistem dışında tuttuğunu belirtmek için, Rumsfeld şunu söylemektedir: "Nükleer silahları hakkında bilgisi olanlar bilirler, bu sistem ancak az sayıdaki saldırılara karşı koyabilir, büyük çaptaki saldırılara karşı aciz kalır." Rumsfeld müttefik ülkeleri için yaptığı bir açıklamada ise, ABD'nin bu sistemi geliştirmediği taktirde, bazı ülkeleri uzun menzilli füze icat etmeye teşvik edeceğini belirtmektedir. Bu nedenle ABD bundan endişelidir ve müttefik ülkeler aynı taarruza uğradığında ABD çaresiz kalacaktır.¹¹

Bush hükümeti her şeye rağmen NMD'nin konuşlandırılması konusunda kararlıdır ve 6 Şubat 2001 tarihindeki açıklamasına göre, bu yıl Mayıs veya Haziran aylarında NMD'nin dördüncü denemesi gerçekleştirilecektir.¹²

B. Rusya'nın Tepkisi ve Tedbirleri

NMD gündeme geldiği tarihten bu yana Rusya bu sisteme karşı çıkmıştır. Yeltsin döneminde, Rusya Batılıların hem NATO'nun doğuya genişlemesiyle hem de ABD'nin NMD sistemini oluşturmasıyla karşı karşıya gelmiştir. Yeltsin Batılılara karşı öfkesi nedeniyle Çin ile stratejik ortaklık oluşturmuş, ancak bu ortaklığın uzun vadeli olmadığı strateji uzmanları tarafından dile getirmiştir.¹³ Rusya Başkanı Putin döne-

¹¹ " Mei Dui NMD de Jieshi (ABD NMD Hakkındaki Açıklaması), *The China Times*, 7 Feb. 2001.

¹² "U.S. Will Build Missile Shield, EU Allies Told", <http://www.latimes.com/news/nation/20010204/t000010475.html>, February 4, 2001. Ayrıca bakınız "Rumsfeld Defends Go-Slow Approach to Defense Budget", *Reuters*, Mar 01, 2001.

¹³ Erkin Ekrem, Çin-Rusya'nın 20. Yüzyılın Son Zirvesi: Pekin-Moskova Yakınlaşmasına Bir Bakış, ASAM İçerik Bilgi Notu, Mart 2000

minde Rusya'nın dış politikası, Yeltsin döneminden farklı olarak, Bağımsız Devletler Topluluğu merkezli Doğu-Batı dengeli dış politika izlemek olmuştur.¹⁴

Putin'in hem Avrupa hem de Asya ülkelerine yönelik dış politikası Rusya'nın yeni imajını yaratmış ve aynı zamanda bu aktif hareketleriyle Rusya'nın etkisini yaratmaya gayret göstermiştir. NMD'ye karşı, önce Batı Avrupa ülkeleriyle fikir birliği içinde olmaya çalışmıştır. Mayıs-Haziran 2000'de Avrupa ülkelerine ziyareti sırasında bu konuda destek alan Putin, Rusya-Avrupa ortak füze savunma sistemini önermiştir. TMD'ye benzeyen bu sistem Almanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerden olumlu yanıt almıştır. Haziran 2000'de Clinton'un Moskova ziyareti sırasında Putin NMD konusunda taviz vermemiştir. Yine aynı dönemde Putin, ABD Savunma Bakanı William Kohen'i kabulünde NMD'ye karşı olduğunu tekrarlamıştır. Putin bir yandan NMD karşıtı gruplar oluşturmaya çalışırken, bir yandan da ABD'yi ortaklaşa füze saldırı tehlikelerini önlemek için işbirliğine çağırmıştır.¹⁵ 5 Haziran 2000'de Moskova'ya ziyaret eden Clinton'a yeni tehlikelerin uzun menzilli füzelere sahip ülkelerden gelmekte olduğu, füze havalandıktan sonra çok geç olacağı için en iyi yöntemin füzenin kalkış sırasında derhal vurularak imha edilmesi olduğu belirtilmiş, bu nedenle Rusya ile ABD'nin bu konuda işbirliği yapması teklifinde bulunulmuştur. Aksi halde, ABD NMD'de ısrarlı olursa Rusya'nın ABM dahil bütün ilgili anlaşmaları bozabileceği dile getirilmiştir.¹⁶ Daha sonra, Putin Japonya'daki G8 toplantısına katılmak üzere Çin ve Kuzey Kore dahil Asya gezisine çıkmıştır. Putin bir yandan K. Kore'yi nükleer silah denemeleri konusunda ikna etmekle birlikte K. Kore meselesinde Rusya'nın etkisini göstermiştir. Çin ziyaretinde ise NMD'ye karşı ortak bir beyanname imzalamıştır.

Putin dış politikasında bu başarıları kazanırken, aynı zamanda askeri kuvvetini de artırmaktadır. Putin önce 2000 yılının askeri bütçesini

¹⁴ Ariel Cohan, "Putin's Foreign Policy and US-Russian Relations", *The Heritage Foundation Backgrounder*, No. 1406, Jan. 18, 2001, pp. 3-5; Çin'li araştırmacılar da Putin'in yeni dış politikasına dikkat etmişlerdir. Zhang Tiegang, "Pujin Shangtaihou de Waijiao Jucuo (Putin Koltuğa Oturduktan Sonraki Dış Politikası)" Banyüekan iki haftalık dergi, sayı 16, 26 Ağustos 2000; Fan Weiguo, "Pujin Shuangyi Waijiao Geongshi Linli (Putin'in Çift Kanatlı Dış Politikası Serttir)", *Liaowang* haftalık dergisi, sayı 39, 26 Eylül 2000, (Xinhua Ajansı'ndan); Pan Xun, "Putin Wushi Waijiao: Baituo Digu Yexin, Buxiang Xifang Qufu (Putin'in Realist Dış Politikası Emperyalizm Hirsından Aşmaktadır ve Batılılara Baş Eğmemektetir)", *The Chine Times*, 27 Aralık 2000; Zhang Lintao, "Ping Pujin de Xin Waijiao Molüe (Putin'in Yeni Dış Politika Stratejisi)" *Lianhe Zaobao*, 2 Şubat 2001.

¹⁵ Ivo H. Daalder and James M. Goldgeier, "What's Putin Up to on NMD?", *The Brookings Institution*, <http://www.brook.edu/views/op-ed/daalder/20000728.htm>; Katherine L. Starr, "Missile Defense: Putin's 'Crusade Against NMD;' Defying U.S. 'Hegemony'", <http://www.fas.org/news/russia/2000/russia-000721b.htm>, July 21, 2000. Bu sayfada, Putin'in NMD'ye karşı dış politikasındaki çabaları hakkında olumlu ve olumsuz dünya basınında yer alan yorumlar bulunmaktadır. Ayrıca bakınız Vladimir Isachenkov, "Russia Presses Missile Defense Plan", *Washington Times*, February 20, 2001.

1999 yılına göre % 0.7 artırmıştır. Devamında Rusya'nın güvenliği için nükleer gücünü artırmak amacıyla bir takım askeri doktrinlere imza atmıştır. Bu doktrinler çerçevesinde özellikle eski nükleer gücün % 50'si değiştirilerek ileri teknoloji ürünü stratejik füzeler konuşlandırılacaktır. Rusya'nın stratejik nükleer gücünün en uygun şekilde değerlendirilebilmesi için komuta sistemi yeniden yapılandırılmaktadır. Ayrıca Rusya, uzay çalışmalarında anti uydu sistemini oluşturarak NMD'nin erken uyarı sistemine karşı bir tehdit oluşturmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte NMD kalkanına karşı kullanılacak anti füzelerde özellikle S-400 tipteki füzeler üzerinde yaptığı çalışmalarda başarılı olmuştur.¹⁷

Rusya bu hazırlıkları yaparken, NMD'nin 8 Temmuz 2000 tarihindeki üçüncü denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu başarısız deneme ve AB, Rusya ve Çin'in karşı çıkmaları sonucu 1 Eylül 2000'de Clinton, NMD'nin geliştirme ve konuşlandırma işlerini bir sonraki ABD Başkanı'na bırakmak üzere geçici olarak durdurmuştur. Clinton'un bu kararı adı geçen ülkeler tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu da Putin'in bir başarısı olarak nitelendirilebilir.

ABD seçiminden önce Cumhuriyetçi Parti'nin savunma politikasının bir parçası olan NMD sistemi George W. Bush tarafından savunulmaktaydı ve Başkan seçildikten sonra bu konuda kararlı olduğunu tekrar göstermiştir. Bununla birlikte ABD-Rusya arasındaki NMD tartışması yeni bir döneme girmiştir.¹⁸ Rusya, NMD sisteminin küresel nükleer dengeyi bozarak silahlanma yarışını yeniden başlatacağını ve Rusya'nın nükleer caydırıcı gücünü zayıflatabileceğini düşünmektedir.¹⁹

Bush 20 Ocak 2001 tarihinde Başkan koltuğuna oturduktan sonra 27 Ocak'ta NMD sisteminin önemini ve bu sistemi gerçekleştirmekte kararlı olduğunu bir kez daha vurgulamıştır. 31 Ocak'ta Bush ile tele-

¹⁶ Colleen Barry, "Russian Warns US on Missile Defense", *Associated Press*, February 4, 2001; Baker Spring, "Beware of a U.S.-Russia Deal on Missile Defense", *The Heritage Foundation* (Backgrounder), No. 1356, April 6, 2000; "Yiya Huan Ya, Eluosi Chouhua Duifu NMD (Dişe Diş, Rusya NMD'ye Karşı Planlamaktadır)", Çin Askeri Akademisi Stratejik Araştırma Enstitüsü Uzmanı Chen Guangzhong ile röportaj, *Guangmin Ribao*, 7 Eylül 2000.

¹⁷ Chang Guangzhang ile röportaj, 7 Eylül 2000; "US-Russia Nonproliferation Efforts", *The Nautilus Ensitute (Nuclear Policy Project Flash)*, <http://www.nautilus.org/nukepolicy/flash2000/v3n5.html>, 2000/02/05; Susan B. Glasser, "Russia Tests Strategic Missiles", *Washington Post*, February 17, 2001, Page A25.

¹⁸ Michael McFaul, "Moscow, Misreading Bush", *The Washington Post*, January 23, 2001; Page A17. "World Steps Deeper Into NMD Bog", *Moscow Times*, Feb. 22, 2001 <http://www.themoscowtimes.com/stories/2001/02/22/005.html>

¹⁹ BBC yorumu, Çince yayın, "Rusya Neden NMD'den Endişelidir", 3 Haziran 2000. "Russia Details Anti-Missile Alternative", *Washington Post*, Feb 21, 2001, Page A16; "Putin Proposes Missile Shield", *Chicago Tribune*, Feb 21, 2001; "Putin Invites West to Work on a Defense for Missiles", *New York Times*, Feb 21, 2001; "Analysis: Russia's defence gambit", BBC, Feb 20, 2001, http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/world/europe/newsid_1180000/1180298.stm

.....
 : **1 Şubat'ta Rusya Dışişleri**
 : **Bakanı Igor Ivanov**
 : **66 ülkenin askeri**
 : **gücünde indirime gitmesi**
 : **konusunda Cenevre'de**
 : **yapılan toplantıda,**
 : **küresel nükleer silahların**
 : **azaltılmasının ancak**
 : **Bush hükümetinin**
 : **NMD'den vazgeçmesi**
 : **durumunda**
 : **gerçekleşeceğini**
 : **söylemiştir.**
 : .....

toplantıda NMD'ye yönelik bir çözüm teklifini de sunmuştur. Bu teklife göre yapıcı bir dış politika uygulandığı takdirde NMD'de amaçlanan sonuca ulaşmak mümkündür. Rusya-ABD füze fırlatma enformasyon merkezi ve küresel füze ve füze teknolojisinin yayılmasını önleme sisteminin tesis edilmesi de bu teklifin içinde yer almaktadır. Ayrıca ABD, NMD'yi durdurduğu takdirde, Rusya üçüncü dönem stratejik nükleer silahların kısıtlanması anlaşmasına imza atacaktır ve nükleer başlıklı silahlarının sayısını 1500'e indirecektir.²⁰ Şu anda ABD 7500 Rusya ise 6000-7000 nükleer başlıklı silaha sahiptir.

2 Şubat'ta Rusya Genelkurmay Başkanı Valeri Manilov basına, ABD NMD'yi yürürlüğe koyduğu takdirde Rusya'nın tedbir alacağı mesajını vermiştir. 4 Şubat'ta Rusya Ulusal Güvenlik Danışmanı Sergei Ivanov, NMD'nin yeni bir silahlanma yarışını başlatacağını ve sonunda bu yarışın uzaya kadar uzanacağını belirterek Bush hükümetine uyarıda bulunmuştur. Sergei Ivanov, ABD Savunma Bakanı Rumsfeld'in NMD konusundaki ısrarlı tutumuna karşı ABM'nin halen geçerliliğini koruduğunu ve Washington bu anlaşmaya uyduğu takdirde Moskova'nın bu konuda ABD ile diyaloga gireceğini beyan etmiştir.²¹

Rusya Savunma Bakanı Sergeyev de Washington'u uyararak, NMD'nin Rusya'nın füzelerine karşı zayıf kalacağı iddiasında bulunmuştur. Sergeyev, Rusya'nın 80'li yıllardaki füze teknolojisiyle NMD'ye karşı çıkabileceğini ve NMD'ye yönelik üç adet karşı koyma planı bulun-

²⁰ Frances Williams, "Russia Seeks Missile Shield Dialogue", *Financial Times*, Feb 2, 2001; Amerikan Sesi (VOA) Çince yayın: "Rusya, ABD ile NMD Hakkında Konuşacaktır", 1 Şubat 2000.

²¹ Amerikan Sesi (VOA), Çince yayın, "Rusya Sert Bir Dil İle ABD'nin NMD Planını Eleştirdi", 4 Şubat 2001. "Russia Won't Dump ABM if U.S. Deploys Missile Shield", *Reuters*, Mar 12, 2001

duğunu ifade etmiştir. Sergeyev'e göre füze teknolojisi yüksek seviyede olan Rusya'nın sadece finansal bakımdan zorlukları vardır. Buna rağmen Rusya'nın her an bu planları uygulamaya başlayabileceğini söylemiştir.²²

Moskova bir yandan ABD'yi uyarırken, bir yandan ilgili konularda diyaloga girebileceği mesajını vermektedir. Bununla birlikte, Rusya NMD'ye karşı askeri çalışmalarını da devam ettirmektedir.²³

ABD yetkilileri ABM anlaşmasının Soğuk Savaş döneminin ürünü olduğunu ve bundan dolayı vazifesini bitirerek tarihe karıştığını savunurken, Rusya yetkilileri ise anlaşmanın dünyanın stratejik dengesini koruduğunu ve nükleer silahların yayılmasına engel teşkil ettiğini vurgulamaktadır. ABD ile Rusya'yı bağlayan ABM anlaşmasının Çin, Hindistan ve Pakistan gibi yeni nükleer güce sahip olan ülkelere karşı yaptırım gücünün olup olmadığı da söz konusudur. ABD'nin ABM üzerinde bir değişiklik getirme teklifine Rusya sert yanıt vermiştir. Bunun üzerine ABD, ABM anlaşmasından çekilebileceğini beyan etmiştir. Buna karşın Clinton döneminde, Rusya ABM anlaşmasından çekilebileceğini söylerken, Bush döneminde ise bunu dile getirmemiş; aksine, ABD'nin ABM'den çekilmemesi için üçüncü dönem nükleer başlıklı silahların sayısını indirmeye sıcak baktığını söylemiştir. ABD de Rusya'nın bu tavrından ve diğer muhalif ülkelerden dolayı NMD'nin konuşlandırılmasında bu ülkelerle özellikle Rusya ile müzakereye açık olduğunu ifade etmiştir.²⁴

Aslında ABM anlaşması daha Reagan döneminde "Yıldız Savaş Planı" olarak ortaya çıktığında bozulmaya başlamıştır. ABD, NMD'nin konuşlandırılmasıyla ABM anlaşmasını tamamen bozmuş durumdadır. NMD sistemi 2015 yılına kadar 150 tane anti balistik füze yerleştirecektir, bu da ABM anlaşmasındaki 100 rakamından fazladır. Üs bakımından, ABM anlaşmasına göre tarafların deniz, hava ve uzayda üs tesis ederek füze ve anti füze konuşlandırma, genişletme ve denemeleri yapmaları kısıtlanmaktadır. Ancak Bush, yürütmek istediği NMD sis-

²² *People's Daily News*, <http://www.peopledaily.com.cn/GB/guojiji/22/84/20010207/390597.html>, 7 Şubat 2001.

²³ "Pujin Zujian Tianjun Kangji Meiguo NMD (Putin ABD'nin NMD'sine Karşı Uzay Ordusunu Kurmaktadır)", *Qingnian Cenkao* gazetesi, 1 Şubat 2001; Ye An, "Meiguo Bubu Jinbi Eluosi: NMD Yiyi Guxin, Taikongzhan Zhenfeng Xiangdui, Leidazhen Chongchong Baowei (ABD Adım Adım Rusya'yı Sıkıştırıyor: ABD NMD'de Kararlıdır, Uzay Savaşı Kızıyıyor, Radar Güçleri Birbirini Kuşatıyor)", *Zhongguo Guofong Bao* (Çin Savunma Gazetesi), 7 Şubat 2001.

²⁴ Jim Hoagland, "Bush's Slow Boat to Russia", *Washington Post*, January 28, 2001, Page B07; Patricia Wilson, "Bush Vows to Engage Russia, China on U.S. Terms", *Reuters*, February 15, 2001; Edwin Chan, "Bush Seeks Missile Shield Dialogue with China", *Reuters*, February 15, 2001. "Bush Pleased Russia Shows Interest in NMD Concept", *Washington-Reuters*, February 22, 2001; Anna Dolgov, "German says Moscow amenable to missile defense", *Washington Times*, February 13, 2001.

temi çerçevesinde kara, hava ve gemide üslerin kurulacağını beyan etmiştir. Üstelik füzelere karşı erken uyarı sistemli uydu sayısı 2010 yılında 24'e yükseltilecek ve böylece dünyanın her yerindeki füzelerin takip edilmesi sağlanacaktır. İşlevsellik bakımından, ABM anlaşmasında anti-stratejik füzelerin ve ilgili oluşumları takip edebilecek radar sisteminin yerleştirilemeyeceği dile getirilirken, NMD planına göre 2005 yılında stratejik füzeleri takip edebilen erken uyarı sistemli radar istasyonu inşa edilecektir. Alan bakımından ABM anlaşmasında, füze kalkanı ancak ülke başkentinde ve füze üsleri bulunan bölgelerde konuşlandırılabilir, ancak NMD sistemi ABD'nin altı ayrı bölgesindedir ve bütün Amerikan topraklarını kapsamaktadır. Savunan ülke bakımından, ABM anlaşmasında ABD ve Sovyet Rusya kendi toprakları dışındaki ülke ve bölgelerde anti füzeleri konuşlandırabileceğini yazarken, NMD'ye artık ABD'nin müttefik ülkelerinin de dahil edilmesi düşünülmektedir. TMD'ye ise Japonya, Güney Kore ve Tayvan'ın da dahil edilmesi amaçlanmaktadır.²⁵ Bu nedenle Rusya'nın ABM üzerindeki ısrarlı tutumu pek etkili sonuç vermeyecek gibi görünmektedir.

C: Çin'in Tepkisi ve Tedbirleri

Yeryüzünde nükleer silahlara sahip beş büyük ülke dışında 33 ülkede füze bulunmaktadır. Bu 33 ülkeden hiçbiri ABD topraklarını vurabilecek uzun menzilli füzeye sahip değildir. Serseri devletler olarak adlandırılan Kuzey Kore, İran ve Irak gibi ülkeler de teknik ya da finans yetersizliklerinden dolayı²⁶ ABD'nin müttefik ülkeleri dışında yine ABD topraklarını vuramazlar. Kaldı ki ancak Rusya ve Çin ABD'yi tehdit edebilir. Özellikle ancak Rusya ABD'yi direkt tehdit altına alabilir. Rusya'da ABD'yi vurabilen stratejik füzelerin sayısı 6000-7000 arasında iken, Çin'de ancak 25 civarındadır. Bu nedenle ABD'nin bu konuda Rusya ile bir çeşit stratejik denge kurması mümkünken, Çin ile bu tür denge söz konusu değildir. ABD Çin'e bu konuda baskı uygulayabilir ve Çin'i tehdit edebilirken, Rusya için böyle bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla, NMD veya TMD daha çok Çin üzerinde işe yarayacaktır. ABD her fırsatta NMD'nin Çin'e yönelik olmadığını iddia etmesine rağmen Çin bu iddiaya güvenmemektedir. ABD'nin kısa ve orta menzilli füzeye

²⁵ Cui Yangsheng ve Li Wei, "Guanyü Fandao Tiaoyü Da Duzhe Wen (ABM ile İlgili Sorular ve Cevaplar)", *Zhongguo Guofong Bao*, 29 Ekim 2000; David B. Rivkin, Jr. and Lee A. Casey, "Six Reasons Why Arms Control Advocates, Are Wrong: The ABM Treaty is Not in Force", *The Heritage Foundation* (Backgrounder), No. 1375, June 7, 2000.

²⁶ ABD, nükleer silah ve tekniklerinin yayılmasının sorumlusu olarak Çin ve Rusya'yı göstermektedir. Serseri ülkelerin stratejik füzelerinin bu iki ülkeden yayıldığını iddia etmektedir. "Meiguo Danxin Zhonggong Jixu Xiezu Pajisitan Fazhan Feidan (ABD, Pakistan'ın Füzesinin Geliştirmesinde Çin Yardımından Endişelidir)", *Aviation Week & Space Technology*, Çince haberi Tayvan Zgongyongshe Ajansı, 15 Şubat 2001;

karşı Asya-Pasifik'te konuşlandırmak istediği TMD sistemi Çin'i ciddi bir şekilde rahatsız etmektedir. TMD sadece Çin'in ulusal güvenliğini tehdit etmekle kalmamakta, ABD'nin Tayvan'ı TMD sistemine dahil etmesi Çin'in bütünleşme arzusunu suya düşürmekle birlikte, Çin'i birinci adalar zinciri içinde kuşatmaya almaktadır.

Bush hükümeti, Clinton hükümetinden farklı olarak Çin merkezli Asya-Pasifik politikasını değiştirmiş ve Japonya merkezli politikayı izlemeye başlamıştır. ABD'nin Asya-Pasifik Donanması Komutanı Blair ile Asya-Pasifik bölgesi stratejik danışmanı Hanley'in kaleme aldığı bir yazısında, gelecekte ABD'yi tehdit edebilecek olasılıkları değerlendirmiştir. Kore Yarımadası, Tayvan Boğazı ve Keşmir ihtilaflarının yaklaşık elli seneden bu yana devam etmesi; Çin, Hindistan ve Rusya gibi büyük ülkelerin bugünkü uluslararası ortamdaki konumlarından memnun olmamaları ve hepsinin bölgesel güçlerini daha da artırmak istemeleri, aynı şekilde Japonya'nın da yeni liderlik ve yeni güvenlik stratejileri çerçevesinde büyük ülke olma politikasının peşinde olması; Endonezya, Filipinler, Seylan, Fiji ve Solomon Adaları gibi ülkelerdeki ayrımcılık, kan davalarının giderek kızışması ve terörist faaliyetlerin artmasıyla büyük çapta göçlerin meydana gelmesi; silah kaçakçılığı, terörizm, uyuşturucu nakliyatı ve patent haklarının çiğnenmesi gibi problemler ABD'nin bölgedeki çıkarlarına dokunmaktadır.²⁷ Nixon Center'in ABD'nin önde gelen Çin uzmanlarından David M. Lampton ile Gregory C. May ikilisinin hazırladığı bir raporda Kuzeydoğu Asya'nın güvensizliğinin sebepleri değerlendirilmiştir. Birinci sebep: Çin'in Tayvan'a yönelik kısa menzilli füzelerin sayısı en az 200 tanedir, bu rakam her yıl elli adet artarsa 2005 yılında bu tür füzenin sayısı 700 taneye ulaşır. Buna karşı ABD'nin Tayvan'a güvenliğini sağlamak amacıyla silah desteği vermesi bölgenin güvenliğine ciddi zarar verecektir. İkinci sebep: Çin şu anda yirmiden fazla DF-5 tipteki 13 bin kilometre mesafeye ulaşabilen ve bunun bir ileri teknoloji serbest hareketli DF-31 (8000 km) ile DF-41 (13 bin km) füzeleri bulundurmaktadır. Aynı zamanda bütün Japonya'yı kapsam içine alabilen DF-4, DF-3 ve DF-21 orta menzilli füzeleri bulundurmaktadır. Üçüncü sebep: ABD NMD'yi konuşlandırarak kendi topraklarını güvence altına aldığı anda Çin'in uzun menzilli füzeleri fonksiyonunu kaybedecektir. Çin, bu durumda çok başlıklı ve denizaltından fırlatılabilen füzeleri geliştirme yoluna gidecektir. Ancak, ABD NMD'nin konuşlandırmasını durdurduğu halde Çin yine bu çalışmalarına devam edecek ve kalite ile sayısal bakımdan ABD ile eşit hale gelmeye çalışacaktır. Dördüncü

²⁷ Dennis C. Blair and John T. Hanley Jr., "From Wheels to Webs Reconstructing Asia-pacific Security Arrangements", *The Washington Quarterly*, Winter 2001, 24: 1, pp. 7-17.

sebepler: Çin ile Japonya arasında güvensizlik yaşanmaktadır. Son yıllarda Japonya'nın konumunun şemsiye ülkeden normal ülke haline gelmesi ve ABD-Japonya güvenlik anlaşmasının yenilenmesi Çin'i rahatsız etmektedir.²⁸ ABD'nin önemli think-tank kuruluşlarından AEI'nin (American Enterprise Institute) Başkan Yardımcısı John Bolton bir yazısında Bush hükümetinin Çin'in bölgedeki konumunun yarattığı endişeler nedeniyle, Çin merkezli Asya politikasını değiştirebileceğini ortaya koymaktadır. Bush hükümetinin Çin'in etrafındaki Japonya, Güney Kore, Tayvan ve Avustralya gibi ülkeleri füze savunma sistemine davet edebileceğini tahmin etmektedir.²⁹ Bazı ABD strateji uzmanları Bush'un bir an önce NMD'yi konuşlandırmasını ve böylece bölgede çıkabilecek her tür tehlikenin erken önlenmesini önermektedir.³⁰ Öte yandan bazı uzmanlarsa sistemin ABD-Çin arasında bir çeşit stratejik mücadele dengesi getirmekle birlikte iki ülkenin ilişkisinin bozulabileceğini de vurgulamaktadır.³¹ ABD'de, NMD ve Çin ile olan ilişkiler hakkında ortaya atılan diğer görüşlerde ise son yıllarda Çin Komünist Partisi, Çin basını ve Çin ordusundan yükselen ABD düşmanlığı işaret edilerek Çin'in artık ABD'yi düşman görmeye başladığı ve uygun bir önlemin bulunması ile³² Çin'e yönelik NMD sisteminin geciktirilmesi önerilmektedir.³³

²⁸ David M. Lampton and Gregory C. May, *A Big Power Agenda for East Asia: America, China, and Japan*, The Nixon Center, 2001.

²⁹ John R. Bolton, "America and Asia After January 20", *Far Eastern Economic Review*, Jan. 3, 2001, pp.28-30; Konuyla ilgili, Frank Ching, "Bush Needs to Set Asia Policy", *Far Eastern Economic Review*, Jan.3, 2001, pp. 27; Bush'un savunma politikası Asya'nın stratejik dengeleri değiştirebilir hakkında bakınız *The Straits Times*, Jan. 12, 2001, 'http://www.straitstimes.asia1.com59/asia/story/0187016750.00html'; Bush'un Asya-Pasifik politikasında ABD-Japonya ittifakı (Avustralya ve Güneydoğu Asya ülkeleri dahil) Çin-Rusya-Kuzey Kore ittifakına karşı koyabilecek hakkında bakınız, "Meiguo Yatai Zhengce Yi Yingxian (ABD'nin Asya-Pasifik Politikası Su Yüzüne Çıkmaktadır)", *Lianhe Zaobao*, 26 Ocak 2001; Du Ren, "Bush'i Yatai Zhengce Dui Beijing de Tiaozhan (Bush'un Asya-Pasifik Politikası Pekin'e Meydan Okumaktadır)", *Lianhe Zaobao*, 7 Şubat 2001.

³⁰ Bakınız The Heritage Foundation başkanı Edwin Feulner'in makalesi, "Missile Defence: On the Move", <http://www.heritage.org/views/2001/ejf01-1.html>, Jan.5, 2001.

³¹ Nixon Center'in düzenlediği panelde David M. Lampton başkanlığında iki Çin uzmanı Ronald Monteperto ile Michael O'Hanlon konuşmaları, The Nixon Center, October 19, 2000 pp.1-3; Steven Lee Myers, "U.S. Missile Plan Could Reportedly Provoke China", *New York Times*, August 10, 2000. Ayrıca NMD sisteminin konuşlandıktan sonra, ABD'nin Rusya ve Çin dahil bir çok ülkelerle olan ilişkilerini bozabilecek hakkındaki yazılar için bakınız "Pushing Plan for Missile Defense, Bush Could Provoke Crises Abroad", *The Philadelphia Inquirer*, Feb. 16, 2001, <http://inquirer.com/content/inquirer/2001/02/16/opinion/COMRUBIN16.htm>. "Is This Shield Necessary?", *Washington Post*, Feb 13, 2001, Page A21; Francesco Sisci, "World Awaits Answers on US Missile Defenses", *Asia Times*, February 14, 2001, <http://www.atimes.com/china/CB14Ad01.html>; "Bush Should Find a Way Out of the ABM Treaty", *Wall St. Journal*, Feb 12, 2001, <http://www.opinionjournal.com/columnists/rbartley/?id=85000577>; "Analysis: Russia's defence gambit", BBC, Feb 20, 2001, http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/world/europe/newsid_1180000/1180298.stm; "Star Wars' makes a comeback", BBC, Feb 20, 2001, http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/sci/tech/newsid_1180000/1180335.stm

³² Amerikan Sesi'nin (VOA) The Meritage Foundation Asya Bölümü Başkanı Larry Wortzet ve ABD Savunma Üniversitesi'nin Çin askeri uzmanı Michael Pillsburg ile yapılan röportajı: "Zhangguo Dui Meiguo Jiujiu You Duoda Weixie (ABD'ye Karşı Çin'in Tehdidi)", 1 Şubat 2001; Ou Xifu, "Meiguo Xuezheng Kan Zhonggou Junshi Weixie (ABD Uzmanları Çin'in Askeri Tehdidini Değerlendirmektedir)", *Talu Gongzuo Jianbao*, Taipei, 13

Bush dönemindeki ABD'nin Asya-Pasifik ve Çin politikasının değişmesine karşı Çin stratejik uzmanları da Çin'in güvenliğinin ciddi bir tehlikeye girdiğini ve NMD'ye karşı koymanın Çin'in silahlanma yarışına sürüklenmesi anlamına geldiğini, ancak karşı koymazsa ABD'nin kuşatması altına girebileceğini ortaya koymuşlardır.³⁴ Çinli uzmanlar Çin'in NMD'ye karşı kendi füzelerinin kalite ve sayısını artırmasıyla Çin'in milli stratejisi olan ekonomik kalkınmanın zarar göreceğine ve Soğuk Savaş sırasında Sovyet Rusya'nın bu yarışta iflas etmiş olduğuna işaret etmektedirler. Bazıları ise ekonomik kalkınma stratejisine devam etmekle birlikte sınırlı stratejik füzeler bulundurarak caydırıcı güce sahip olmasının doğru bir seçenek olduğu görüşündedirler, çünkü gelen bir füzeyle karşı dört anti füze konuşlandırılması gerekmektedir, Çin'in yirmiden fazla füzesine karşı yüze yakın anti füze gerekmektedir. Bu durumda savunan taraf daha fazla güç ve masrafa girecektir ve böylece Çin caydırıcı konumda kalarak kendi kalkınma stratejisine devam edebilir. Bir diğer görüşse uluslararası hukuk ve ahlak yoluyla NMD'ye karşı koymanın daha uygun olabileceğini ortaya koyarken, bazıları da duruma göre aktif ama esnek politikayla karşılık vermesi gerektiğini savunmaktadır. Her şeye rağmen Çin-ABD ilişkilerinin bozulması halinde, Çin'in ABD'den gelen yatırım ve teknoloji imkanlarının suya düşeceği anlamına geldiği de her uzman tarafından dile getirilmektedir.

Çinli uzmanlar milli menfaatlerin korunması ile ilgili strateji planlarını ortaya koyarken, Çin hükümeti öteden beri NMD'ye karşı tutumunu devam ettirmektedir. 12 Ocak 2001'de Çin Dışişleri Bakanlığı

Aralık 2000; Singapur'un Çince gazetesi *Lianhe Zaobao*'nın muhabiri Yuan Cishan'ın Zbigniew Brzezinski ile yapılan röportajı: "Yü Buerjinsiji Tan Zhongmei Guanxi (Brzezinski ile Çin-ABD ilişkileri Hakkındaki Sohbet)", *Lianhe Zaobao*, 9-10 Şubat 2001.

³³ Erik Eckholm, "40 U.S. China Experts Urge Delay on Antimissile Plan", *New York Times*, June 29, 2000; Samuel R. Berger, "Is This Shield Necessary?", *Washington Post*, February 13, 2001, Page A21.

³⁴ Fu Po, "Zhangguo Wajiao Zhanlü de Sikao (Çin'in Dış Politika Stratejisi hakkındaki Düşünceleri)", *Jiefan Ribao* gazetesinin küresel olaylar yorumları internet sayfası <http://globe.jfdaily.com/epublish/gb/paper101/1/class010100002/hwz308223.htm> 28-12-2000; Tang Shiping, "Lixiang Anquan Huanjin Yü Xinshiji Zhongguo Dazhanlü (İdeal Güvenlik Alanı ve Yeni Yüzyılda Çin'in Büyük Stratejisi)", *Hong Kong Dagongbao*, 15 Ocak 2001; Zhang Qingshang "Miandui Xinshiji de Zhanlü Sikao (Yeni Yüzyıla Yönelik Stratejik Düşünceler)", *Jiefangjun Bao*, 30 Ocak 2001; Shi Yinhong, "Meiguo Guojia Daodan Fangyü Jihua yü Zhongguo de Keyou he Yingyou Duice (ABD'nin NMD Planı ve Çin'in Varolması Gereken Karşı Politikası)", *Wanwei Junshi Tiandi*, <http://www.cmilitary.com/forums/general/messages/29152.html>, 1 Şubat 2001; Shan Min ve Liang Min, "Yingxiang Zhongguo Anquan de Zhoubian Yinsu (Çin Güvenlik Alanını Etkileyen Faktörler)", *Hong Kong Dagongbao*, 2 Şubat 2001; "Shi Duishou Haishi Pengyou: Zhongguo Xuezhelun Zhongmei Guanxi (Dost veya Düşman: Çinli Uzmanların Çin-ABD ilişkileri Hakkındaki Yorumları)", *Amerikan Sesi (VOA)*, 3 Şubat 2001; Zhang Qingsun, "Lun NMD yü Junbei Jingsai (NMD ve Silahlanma Yarışı)", *Meiguo Huaren Wang (ABD'deki Çinli İnternet Ağı)*, *Shijie Pinglun (Gündem Yorumcu)*, sayı 5, <http://www.acwang.com/shijie/shiweek.htm>, 4 Şubat 2001; Ren Yujun, "Meiguo Duiwai Zhengce Quyü Qiangying (ABD'nin Dış Politikası Giderek Sertleşiyor)", *Renmin Ribao (The People's Daily)*, 4 Şubat 2001.

.....
 : **Çinli uzmanlar milli**
 : **menfaatlerin korunması**
 : **ile ilgili strateji planlarını**
 : **ortaya koyarken,**
 : **Çin hükümeti öteden beri**
 : **NMD'ye karşı tutumunu**
 : **devam ettirmektedir.**
 : .....

beyannamesinde NMD'nin ABM anlaşmasını bozduğunu ve bunun dünya barışına olumsuz sonuç getirebileceğini ve silahlanma yarışını hızlandırabileceğini savunmuştur. BBC'nin askerî yorumcusu Çin'in bu tepkisinin ilk olmadığını, ancak bu kez Pekin'in bütün gücüyle NMD'nin konuşlandırılmasının durdurul-

masına gayret edeceğini ifade etmektedir.³⁵ Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı Wang Guangya Münih'teki küresel güvenlik yıllık toplantısında yine ABD'nin füze savunma sistemini kınamıştır. ABD, Japonya ve Tayvan ülkelerinin adlarını vermeden eleştirdiği bu tür füze savunma sistemi NMD'den çok TMD'dir.³⁶ Aynı gün Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Sun Yüxi de ABD'nin füze savunma sistemini kınarken, ABM'in hala yasal olduğunu savunmuş ve uluslararası barış isteyenleri ABD'nin bu sistemi bırakması için göreve çağırmıştır.³⁷ (Pekin'in bu eleştirilerinin sesi Bush'un koltuğa oturmadan öncesine göre daha düşüktür. Üstelik Pekin hem NMD'yi hem de TMD'yi kınamaktadır. Bu da Rusya'nın sadece NMD'ye karşı olmasıyla farklıdır. Bu da Bush'un başkanlık koltuğuna oturmasından sonra, Çin'in ABD ile NMD hakkında konuşabileceğini ileri sürerek yumuşama tavrıyla alakalı olabilir.)

Ocak 2001'de ABD'nin askerî stratejik uzmanlarından oluşan heyet Pekin'e yaptığı ziyaret sırasında Çinli uzmanlarla NMD hakkında görüşmeler yapmışlardır. Uzmanlar her iki ülkenin milli menfaatlerini sağladığı taktirde NMD'nin konuşlandırılmasına Çin'in olumlu bakabileceğini ifade etmektedirler. Bu sıradışı stratejik anlaşmaların Pekin hükümeti tarafından kabul edilip edilmeyeceği bilinmiyor.³⁸ Ancak Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün "ABD ile üst düzey ilişkilerin devam etmesinin iki ülke ilişkilerinin sağlıklı gelişmesinde önemli bir anlamı vardır" şeklindeki açıklaması³⁹ bu sorunun bir çeşit cevabı niteliği

³⁵ "Zhangguo Zaici Qianze Meiguo Fangdao Xitong (Çin Bir Kez Daha ABD'nin NMD Sistemini Kınadı)", BBC, 17 Ocak 2001.

³⁶ BBC, 6 Şubat 2001.

³⁷ Zhongxinshe Ajansı, 7 Şubat 2001.

³⁸ Erik Eckholm, "Experts Try to Make Missile Shield Plan Palatable to China, *New York Times*, Jan 28, 2001. Tayvan'ın *The China Times* gazetesi bu heyette yer alan Çin uzmanı Bates Gill ile yaptığı röportaj: "Ji Beici (Bates Gill) NMD Xu Xunqiu Beijing Liangjie (NMD Pekin'in Anlayışlılığını Beklemeli)", 29 Ocak 2001. Li Bin, "The effects of NMD on Chinese strategy", 7 March 2001, http://www.janes.com/security/regional_security/news/jir/jir010307_1_n.shtml

³⁹ Zhongxinshe Ajansı, 7 Şubat 2001.

taşımaktadır. Yani Çin ve ABD arasındaki NMD problemi diyalog yoluyla çözümlenebilir.⁴⁰

D. NMD Çin'i Rusya'ya Yakınlaştırabilir mi?

1- ABD'nin NMD sistemi ister istemez Rusya ve Çin'i bir araya getirmektedir. Bir yandan tarih özlemini bırakamayan Rusya, NMD sistemi ile yaratılan tehdidin Rusya'nın güvenliği ve uluslararası platformdaki etkisine zarar verdiğini düşünmektedir. Diğer yandan, gelecek 30-50 yıl içinde Asya-Pasifik ekseninde ve dolayısıyla küresel ekseninde millî stratejik bir politika izlemesi beklenen Çin'in, NMD ve TMD sistemleri'nin kendi güvenliğini tehdit etmesi dışında millî stratejisini gerçekleştirilmesinde de engel teşkil ettiği görüşündedir. İki ülkenin NMD hakkında ortak görüşe sahip olmasına rağmen, ikisi de ABD'den ayrılabilecek durumda değildir ve en önemlisi bu iki ülkenin orta ve uzun vadeli stratejik hedefleri farklıdır. Dolayısıyla bu iki ülkenin uzun vadeli ortak çıkarları bulunmamaktadır ve ABD'nin iki ülkeye yönelik farklı politikası hem iki ülkeyi dengelemeye hem de zayıflatmaya mahkum kılabilir. Aynı şekilde yine bu iki ülke kendi çıkarlarını düşünerek ABD ile vazgeçilemeyecek sıkı bir ilişkiye girmek zorundadır. Bu konuda en belirgin örnek NMD konusunda iki ülkenin birbirlerinden bağımsız ABD ile diyaloga gireceklerini ima etmeleridir. Hatta, Rusya ve Çin'in ABD ile görüşme sırasında NMD konusunda taviz de verebilecekleri şeklinde haberler de gündemdedir.⁴¹ Ayrıca Çin ve Rusya'nın farklı kanallarından ABD ile görüşme faaliyetleri ABD'nin bu iki ülkenin işbirliği yapabileceğine şüphe ile bakmasına neden olmaktadır.⁴² Bu durum iki ülkenin dengelenmesinde ABD için stratejik bir koz yaratmaktadır. Ancak Çinli liderler de kendilerinin Rusya ve ABD ile olan 'stratejik işbirliği ortaklık ilişkileri'ne güveniyor gibi görünmekte-

⁴⁰ Erik Eckholm, "Experts Try to Make Missile Shield Plan Palatable to China", *New York Times*, January 28, 2001; Baker Spring, "Missile Defence: Back to Reality", *The Heritage Foundation*, (Backgrounder), <http://www.heritage.org/views/2001/ed021401.html>, feb.14, 2001; Patricia Wilson, "Bush Vows to Engage Russia, China on U.S. Terms", *Reuters*, February 15, 2001; Edwin Chan, "Bush Seeks Missile Shield Dialogue with China", *Reuters*, February 15, 2001; Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Zhu Bangzao, 15 Şubat 2001 tarihinde NMD hakkında ABD ile konuşabileceğini beyan etmiştir, *Xinhua Ajansı*, 2001-2-15. Şubat Ayın ortasında Çin deneyimli üç diplomatları ABD'ye göndererek ABD'nin Çin politikasını öğrenmeye çalışmaktadır, bakınız Amerikan Sesi (VOA), "Beijing Sends Veteran Diplomat to U.S.", Feb. 16, 2001; Mart ayında Çin'in dışişlerinden sorumlu başbakan yardımcısı Qian Qichen'in de ABD'yi ziyaret etmesi beklenmektedir; "NMD Wenti Zhonggong Yuan Yu Meiguo Duihua (NMD Meselesi Hakkında Çin ABD ile Diyaloga Girecektir)", *The China Times*, Feb. 16, 2001; Paul Eckert, "China Open to Missile Shield Talks with U.S.", *Beijing-Reuters*, March 14, 2001; Amerikan Sesi (VOA), Çince yayın "NMD Hakkında Çin ABD ile Konuşacaktır", March 15, 2001; BBC Çince haberi "ABD NMD Hakkında Çin ile Müzakere Edebilmesini Sıcak Karşılıyor", March 15, 2001.

⁴¹ *New York Times*, 31 Jun. 2001

⁴² Erik Eckholm, "Power of U.S. Draws China and Russia to Amity Pact", *New York Times*, January 14, 2001.

dirler. Şubat 2001'de Çin merkez hükümetinin Pekin'de yaptığı ekonomi ile ilgili toplantıda, Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin geleceğe yönelik şunları ifade etmiştir: "Çin uzun bir süre uluslararası barış ortamından istifade edebilir.", "Ekonomik küreselleşme süreci içinde Çin'in, ideal bir gelişme ortamından faydalanması mümkündür.", "Dünyadaki barış ortamında Çin, ekonomik kalkınma ve gelişme hızını koruyabilir."⁴³

2- *Çin'in yeni dünya düzeni hakkındaki görüşü belirlenmiştir.* 1998-1999 yılı Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin bir projesi olarak, akademinin ilgili bölümleri siyasi, ekonomi, dış politika, askeri, güvenlik ve medya alanlarındaki en iyi uzmanların ortak hazırladıkları "2020 Büyük Ülke Stratejisi" adlı eserde (Hebei Halk Neşriyatı, 2000), 2020 yılına kadar yeni dünya düzenini analiz etmişlerdir. Kitaba göre küresel dengenin oluşumunda Çin, ABD ve Rusya en başarılı stratejik üçgeni oluşturacaktır; Çin, ABD ve Japonya Asya-Pasifik bölgesinin, ABD, Almanya ve Rusya, Avrupa bölgesinin stratejik üçgen dengesini oluşturacaklardır. Adı geçen ülkeler uluslararası platformda kendi etkilerini en iyi şekilde gösterebilmek için milli stratejilerini sürekli ayarlamak zorundadırlar. Bu ülkelerin içinde, ABD düzenli bir şekilde zayıflarken Rusya tekrar eski gücüne erişmeye çalışacak ve belli bir düzeyde bunu başaracaktır; Japonya ve Almanya ABD'nin şemsiyesi altından çıkacaklardır; NATO sadece kağıtta kalacaktır; Çin ise üçüncü adım stratejisini gerçekleştirecek ve Asya-Pasifik'teki ve hatta dünyadaki gücü ve konumu daha da sağlamlaşacaktır. Çin bilim adamlarının çizdiği bu tabloya göre, ABD'nin zayıflaması sonucu küresel güç olarak Rusya ile Çin ortaya çıkacaktır. Bu durumda küresel sahnede çift başlılık olamayacağına göre, Rusya ile Çin yeniden zorlu bir mücadeleye girişeceklerdir. Çinli uzmanların tahmini doğru ise, ABD'nin bugünden başlayarak NMD ve TMD'yi konuşlandırmasında haklılık payları vardır.

3- *ABD, Çin ile Rusya'nın ve diğer ülkelerin birlikte ABD'ye veya NMD'ye karşı çıkmasını istemez.* Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra tek güç kalan ABD insanlık tarihi boyunca görülmemiş bir devlet olarak bütün devletleri etkileyebilir konuma gelmiştir. Bu nedenle ABD bu konumunu kaybetmekten endişe duymaktadır. George W. Bush hükümetinin savunma alanındaki üç hedefinde bu düşüncelerin izlerini görmek mümkündür: Toplumun ABD ordusuyla olan ilişkileri ve orduya duyduğu güven artırılmalıdır; ABD'yi tehdit edebilecek füze saldırıları, enformasyon savaşı ve biyolojik, kimyasal ve nükleer saldırılara izin verilmeyecektir; uzay ordusu da dahil olmak üzere

⁴³ ABD'daki Çince gazete *Shijie Ribao* (Dünya Gazetesi) haberi, 7 Şubat 2001.

amaç, geleceğe yönelik güçlü bir orduyu oluşturmaktır.⁴⁴ Şu anda ABD'nin NMD sistemine en çok Rusya ile Çin karşı görünmektedir.⁴⁵ Ayrıca bu iki ülke ABD'nin serseri devlet olarak nitelendirdiği bazı ülkelere füze ve diğer nükleer silah teknolojilerini satmaktadır ve bu durum ABD'nin çıkarlarına dokunmaktadır. Dolayısıyla ABD kendi güvenliği için öncelikle bu iki ülkeye önem vermektedir. Şubat 2001'de Nixon Center tarafından hazırlanan ve önsözü de Henry A. Kissinger tarafından yazılan bir raporda, Rusya ve Rusya liderinin şeytanlaştırılması ABD'nin çıkarlarına ters düştüğünü ve en önemlisi ABD, Rusya-Çin arasındaki şüpheliğinden istifade etmekle birlikte, Rusya'nın Çin'in kucağına gitmesini engellemelidir diye Bush hükümetine öneride bulunmaktadır.⁴⁶ Heritage Foundation'daki Çin uzmanı Stephen Yates, ABD'nin sonsuza kadar Uzakdoğu'nun güçlü ülkesi olan Çin'i kriz alanı içinde değerlendirmesi gerektiğini ileri sürerken, aynı kuruluşun Rusya uzmanı Ariel Cohen ise Rusya'nın çok kutuplu tutumunun engellenmesini, Rusya'yı uluslararası ekonomi sisteme entegre ederek ve hukuk devleti haline getirerek yeni bir Rusya'nın yaratılmasını önermektedir. Dolayısıyla Bush hükümeti Rusya ve Çin'in NMD'ye karşı tutumunu ABD'nin çıkarlarına göre ayarlayacaktır.⁴⁷

4- NMD sistemi konusunda Çin ve Rusya'nın ortak görüşleri vardır. Şubat 2000 başında Rusya'nın bir askeri heyeti, Çin ile birlikte ABD'nin füze savunma sistemine karşı çıkmak amacıyla Pekin'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin asıl amacı iki ülkenin askeri uzmanlarının ABD'nin NMD'sine karşı nasıl bir ortaklık teşkil edebilecekleri konusudur.⁴⁸ Yani Bush hükümetinin NMD'deki ısrarlı tutumuna karşı Rusya-Çin ABD'nin füze savunma sistemine yönelik birlikte silahları araştıracaklar ve

⁴⁴ Mike Allen, "Bush Affirms Defense Plans, President Vows to Cut Nuclear Arsenal, Deploy Missile Shield", *Washington Post*, January 27, 2001; Page A10; Robert Burns, "Bush Planning Missile Defense", *AP Military Writer*, January 27 2001.

⁴⁵ Erik Eckholm, "Power of U.S. Draws China and Russia to Amity Pact", *New York Times*, January 14, 2001; Rusya Çin ile birlikte ABD'nin stratejik uyduları vurabilen silahlar yapmalıdır. Bill Gertz "Space Seen as Battlefield of Future", *Washington Times*, February 8, 2001. Erik Eckholm, "Power of U.S. Draws China and Russia to Amity Pact", January 14, 2001;

⁴⁶ "What is to Be Undone? A Russia Policy Agenda for the New Administration", The Nixon Center, February 2001, p.7.

⁴⁷ U.S. National Security Should Guide Dealings With Russia, China", *The Heritage Foundation*, 11 Jun., 2000. Kanada'da faaliyet gösteren Kanwa Information Center'in yorumu daha farklıdır, yani NMD sisteminin ortaya ısrarlı komasının sebebi Rusya, Çin ve Hindistan gibi ülkeleri bu yarışmaya çekerek güçlerini pasifize etmektedir. *Kanwa Defense Review*, <http://www.kanwa.com/free/2001/01/c0129a.htm>, 2001.02.01; Çin'in önde gelen askeri yorumcusu Zhang Zhaozhong da NMD sistemi ABD'nin bir tuzağı olduğunu ve Rusya'ya baskı oluşturmak, Çin'i silah yarışmaya çekmek ve ABD'nin silah sektörünü canlandırmakla uyarmaktadır. "Dangxin, NMD Shi Da Xianjing (Dikkat, NMD Büyük Bir Tuzaktır)", Hong Kong Dagongbao, 21 Şubat 2001

⁴⁸ Ivo H. Daalder and James M. Goldgeier, "What's Putin Up to on NMD?", *The Brookings Institution*, <http://www.brook.edu/views/op-ed/daalder/20000728.htm>; Bill Gertz, "Space Seen as Battlefield of Future", *Washington Times*, 8 Feb 2001; "Russia, China Discuss Missile Shield, Summit Plan", *Reuters*, Feb 20, 2001.

geliştireceklerdir. Çin-Rusya askeri işbirliği alanında yedi konuda müzakere etmişlerdir. Şuana kadar, karadan ve gemiden lazer topu ve ses ötesi yüksek tahrip gemi füzesi gibi üç konudaki çalışmaları geçen yıl Ekim ve Kasım aylarında başlatmışlardır. Ayrıca ABD Başkanı Bush Ocak 2001 sonunda NMD sisteminin konuşlandırılmasında kararlılığını beyan edince, Çin'in dışişlerinden sorumlu başbakan yardımcısı Qian Qichen Rusya'nın Pekin Büyükelçisi ile görüşmüş ve Çin'in NMD hakkındaki tutumunu beyan etmiştir. Çin, Rusya'nın Pekin Büyükelçisine, geçen sene Temmuz'da iki ülke arasında imzalanan anti füze anlaşmasına tamamen sadık kalacaklarını ve ABD NMD veya TMD'yi konuşlandırdıktan sonra Çin'in kendi siyasi, askeri ve dış politika konularına değişiklik getireceğini anlatmıştır. Aynı zamanda, Qian Qichen NATO'nun doğruya doğru genişlemesine de karşı olduğunu, dünya barışını ve bölgesel barışı korumak ve kritik durumlarda etkili rol üstlenebilmesi için Çin ve Rusya'nın siyasi, askeri ve teknolojik araştırma alanlarında işbirliğini güçlendirmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Qian Qichen'in bu davranışı Çin merkezi hükümeti siyasi politika bürosunun ortak görüşü olmalıdır. Çin yetkilileri, ABD'nin başına kim gelirse gelsin, ABD her zamanki gibi kendi hegemonyasını uluslararası hukuk üstüne koymaktadır ve Çin ile Tayvan politikasını hiç değiştirmemektedir şeklinde algılanmaktadır. Dolayısıyla Çin'in üç veya dört çeşit yüksek teknolojik caydırıcı silah ve anti nükleer güç bulundurmasının şart olduğu kanaatindedirler.⁴⁹

Harvard Üniversitesi Kennedy Enstitüsü Asya-Pasifik Bölge Başkanı Evan A. Feigenbaum bir yazısında Rusya'nın siyasetçi, iş dünyası ve medya patronları Çin'in Rusya'ya en yakın ortağı olduğunu düşünmektedirler ve ABD'nin yayılmacı politikasına ve füze savunma sistemine karşı ideolojik müttefik olduğunu yazmaktadır.⁵⁰ ABD'nin tek güç konumuna karşı Çin ve Rusya'nın ortak görüşleri vardır. Ayrıca hem siyasi hem de stratejik bakımdan ortak hareket etmeleri ihtimali vardır.

5- Rusya ve Çin'in ortak menfaatleri bulunmaktadır ancak farklı düşünmektedirler. George W. Bush'un daha seçilmeden önceki NMD'deki sert tutumu Çin ve Rusya'yı endişelendirmeye başlamış⁵¹ ve ABD'ye karşı sıkı bir ittifak oluşturmayı planlamışlardır. Ocak 2000 yılının başında Çin ve Rusya'nın bu tür bir ittifaka gireceklerine dair haberler gündeme gelmiştir. Ancak uzmanlar Çin ve Rusya arasındaki

⁴⁹ " Zhong E Qidong Junyan Kangheng NMD (NMD'ye Karşı Çin-Rusya Askeri İşbirliğini Başlatmıştır)", Hong Kong *Taiyang Bao* (The Sun), 5 Ocak 2001.

⁵⁰ Evan A. Feigenbaum, PRC-Russian Strategic Cooperation", The Nautilus Enstitute, *NAPS Net Daily Report*, Jun. 3, 2001.

⁵¹ "Russia and China Unite in Criticism of U.S. Antimissile Plan", *New York Times*, July 19, 2000

bu tür ittifak iki ülke arasında oluşturulan stratejik işbirliğinin ortaklık ilişkisindeki üçüncü bir ülkeye karşı olmadığı ilkesine aykırı olduğunu, üstelik iki ülkede ekonomi ve teknolojiye ABD'ye ihtiyacının olduğunu ve ABD ile iyi ilişki içinde olma arzusunda olduğunu ifade etmektedirler.⁵² Yatırım, pazar ve teknoloji alanlarında ne Çin Rusya'ya destek verebilir, ne de Rusya Çin'e yardım edebilir. Ancak her iki ülkenin de ABD'ye karşı belli konularda ortak çıkarları vardır.⁵³

Çin kendi güvenliği ve ülke bütünlüğü (Tayvan'ın ana kıtaya katılması) bakımından NMD'den ziyade TMD'ye karşıdır. Ancak ABD'yi en çok tehdit edebilen Rusya ise TMD'den ziyade NMD'ye karşıdır. 5 Haziran 2000'de Putin İtalya ziyaretinde bütün Avrupa ülkelerini kapsayan füze savunma sistemini oluşturabileceğini ortaya koymuştur. Ertesi günü Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından bu füze savunma sisteminin aslında stratejik olmayan bir sistem olduğu açıklanmıştır. Bir çok Avrupa ülkesinin kabule hazır olduğu bu sistem aslında ABD'nin TMD'sine benzer bir sistemdir. Ancak TMD'ye de karşı olan Çin 6 Temmuz 2000'deki açıklamasında isim vermeden Rusya ve Avrupa ülkelerinin arasında oluşturulacak bu tür füze savunma sistemine karşı olduğunu beyan etmiştir.⁵⁴ Ancak Çin'in de karşı çıktığı ve Çin'i kapsamı içine almayan bu tür füze savunma sistemi bugün sadece kağıt üzerinde kalmaya devam etmektedir.

5 Temmuz 2000'de, Şanghay Beşlisi Tacikistan'da toplandığında Putin-Jiang Zemin görüşmesi derhal gerçekleşmiş ve ABM konusundaki müzakere sonucunda Çin, Rusya'ya destek verme kararını vermiştir. Görüşmeden sonra Putin Jiang Zemin'in ABM'ye karşı prensipli tutumunu takdir ederek, Çin ve Rusya'nın artık anti füze alanlarında da iyi bir başlangıç başlatacağını ve iki ülke stratejik ortaklık ilişkilerinin en iyi şekilde değerlendirileceğini ifade etmiştir.⁵⁵ Putin bu toplantının ardından Japonya'daki Okoyama G8 toplantısına iştirak etmek üzere Çin ve Kuzey Kore'yi de ziyaret etmiştir. Çin ziyaretinde Rusya ile Çin arasında ABM anlaşmasına destek ve NMD'ye karşı nitelikteki bir anlaşma yapmışlardır. Açıklamalarına göre bu anlaşma iki ülkenin stratejik temel taşlarını oluşturmaktadır. Putin bir yandan Avrupa ülkeleri ile ortak füze savunma sisteminin oluşturulmasına çaba gösterirken diğer yandan da Çin'i ABD'nin füze savunma sistemine karşı ortaklığa çağırmaktadır.

⁵² Erik Eckholm, "Power of U.S. Draws China and Russia to Amity Pact", *New York Times*, January 14, 2001.

⁵³ Craig S. Smith, "Russia and China Unite in Criticism of U.S. Antimissile Plan", *New York Times*, July 19, 2000

⁵⁴ "Zhongguo Jiang Fandui Duoguo Fangdao Xitong" (Çin Çoklu Ülkeler Füze Savunma Sistemine Karşıdır)", BBC Yorumu, 06-06-2000.

⁵⁵ "Jiang Zemin Tong Pujin Huitan Cu Mei Buyao Weifan Fandao Tiaoyue (Jiang Zemin-Putin Görüşmesinde ABD'yi ABM Anlaşmayı Bozmaması İçin Uyarıştır)", *Singapur Lianhe Zaobao*, 6 Temmuz 2000. Ayrıca Rusya'nın NMD hakkındaki stratejik planı hakkında bakınız Vladimir Isachenkov, "Russia Presses Missile Defense Plan", *Washington Times*, February 20, 2001.

